

การเรียนการสอนวิชาการฟังภาษาจีนกลาง

สำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติ

浅谈对外汉语听力课教学

On the Restrictive Elements of Listening Comprehension and the Corresponding Strategies in TCFL

陈健¹

บทคัดย่อ: การแบ่งทักษะการเรียนการสอนภาษาที่สองในปัจจุบันนับว่ามีบทบาทสำคัญ แต่ไม่ใช่เพียงแต่อาศัยการแบ่งทักษะดังกล่าวมาทำการเรียนการสอนแล้วจะได้ผลที่สมบูรณ์ แท้จริงแล้วการเป็นครูสอนภาษาที่สองนั้น ไม่ควรแบ่งทักษะต่างๆ ออกจากกัน โดยสิ้นเชิงในขณะที่ทำการสอน แต่ควรเน้นย้ำทักษะในการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติด้านใดด้านหนึ่งเป็นหลักและนำทักษะอื่นๆ มาประกอบให้เหมาะสมเพื่อการพัฒนาศักยภาพไปพร้อมๆ กันในทุกด้าน นั่นเป็นสิ่งที่สมควรนำไปประยุกต์ใช้มากกว่า ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน 4 ทักษะนี้ การฟังนับเป็นทักษะพื้นฐานที่ต้องเน้นย้ำ โดยใช้ประโยชน์จากทักษะการพูดมาเป็นตัวแสดงผล บทความฉบับนี้ได้นำทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติผนวกกับประสบการณ์ที่ผู้เขียน มาวิเคราะห์ปัจจัยในการพัฒนาด้านการฟัง พร้อมออกแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม

คำสำคัญ: ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านความรู้ทางวัฒนธรรมการใช้ภาษา การเตรียมความพร้อมในการฟัง กลยุทธ์การสอนในชั้นเรียน การบ้านหลังการเรียน

[摘要] 分技能进行第二语言教学在当今的语言教学中占主导地位，但这并不意味着分技能进行对外汉语教学的方法就是完美无缺的。事实上，作为第二语言教师，不应该也不可能把言语技能割裂开来传授给学生，然后再让学生拼合起来成为一种综合技能。因此，应

¹เจิน เจียน นักศึกษาปริญญาโท สาขาการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติ มหาวิทยาลัยนานกิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

陈健，中国南京大学对外汉语教学专业硕士研究生。

Chen Jian, M.A. Candidate (TCFL, Teaching Methodology), Nanjing University, P.R. China.

当强调对外汉语教学在训练某一单项技能为主的基础上,应当综合运用多种手段来促进单项技能的提高。作为四项基本技能之首的听力,更应该充分利用其它言语技能(尤其是说话技能)的辅助来实现提高。本文根据一些对外汉语教师的理论研究成果并结合个人学习外语的经验,将讨论分析一下制约学生提高听力技能的各种因素并提出相应的教学对策。

[关键词] 心理情感因素; 语言文化知识因素; 听前准备; 课堂教学策略; 课后作业

Abstract: Since the integrated class teaching has been divided into different types, namely, listening, speaking, reading and writing, the teachers attached most importance to the drills of corresponding language skills. However, every coin has two sides, focusing only on drills of listening comprehension make the listening class difficult and exhausting, which scares lots of students away. This paper aims to analyze the restrictive elements of listening comprehension in T.C.F.L. and give some teaching strategies to solve those problems.

Keywords: psychological fear, culturally-bound background information, pre-listening preparation, in-class teaching strategies, post-listening assignment.

一、引论

在过去很长的一段时间里,对外汉语教学都是采用综合课教学的方法教授汉语语言。理由很简单,语言的运用自然会涉及两个或两个以上的言语技能。然而,随着交际教学法的提出和语言技能训练说的提出,人们开始尝试将综合运用的语言能力进行切分,分成听、说、读、写四项基本技能。按技能设课教学的理论依据正如吕必松先生说的“用不同的方法训练不同的语言技能是语言教学的基本规律之一。其道理就像吃饭必须用嘴,走路必须用腿一样明显。”虽然分技能进行第二语言教学在当今的语言教学中占主导地位,但这并不意味着分技能进行对外汉语教学的方法就是完美无缺的。事实上,作为第二语言教师,不应该也不可能把言语技能割裂开来传授

给学生，然后再让学生拼合起来成为一种综合技能。因此，应当强调对外汉语教学在训练某一单项技能为主的基础上，应当综合运用多种手段来促进单项技能的提高。作为四项基本技能之首的听力，更应该充分利用其它言语技能（尤其是说话技能）的辅助来实现提高。对外汉语教学分课型之后，听力课便被公认为是最难上的，同时也是学生抱怨最多的。本文根据一些对外汉语教师的理论研究成果并结合个人学习外语的经验，将讨论分析一下制约学生提高听力技能的各种因素并提出相应的教学对策。

二、主题

对于教师而言，一般语言课的教学主要有五个环节：组织教学、复习检查、讲练新内容、巩固新内容和布置课外作业。而作为单项技能课，听力课教学应当有其特殊的教学步骤。我认为，可以把听力课教学分为听前热身、听时模仿、听后练习和课后作业四个阶段。

要想上好听力课，就得先了解影响学生听力的因素有哪些。总的来说影响因素可以分为两大类：心理情感因素和语言文化知识因素。心理情感因素包括学生对听力课的认识问题、畏难情绪、厌倦心理和对任课教师的情感（即学生对老师的喜爱或厌恶、敬仰或不屑等等）。语言文化知识因素包括对语音、词汇、语法、文化习俗的熟悉程度。

（一）对于影响学生听力的心理情感因素，要尽量在听前热身阶段加以解决。

1. 有些学生对听力课的认识上会产生一些偏差，他们觉得和精读课相比，听力课只是一门辅助性质的课程，而且磁带中所播放的“标准音”在现实生活中很少听到，不够实用。针对这种心态，教师在上課一开始，就应当把听力课的任务及听力训练对提高言语交际技能的重要性告诉他们。要告诉学生，第二语言的学习首先要解决的是能不能听懂的问题，只有听的多了，听懂大意了，输入量足够了，然后才可能有输出——说话交际。人们都有这样的学习经验，学唱外文歌曲，反复听，听多了之后，自然而然地会哼唱了。所以，听力课中听力材料的大量输入不仅可以提高听力技能，而且对发展口语技能也大有裨益。明白了其中的道理，学生自然会重视听力课的学习了。

2. 传统的听力教学采用的是录音机播放磁带，这种“录音机+磁带”的听力课模式使学生缺乏视觉的直观感受也不如听真人说话来的亲切，再加上听力中遇到的生词等问题，让许多学生在没有正式听磁带之前就已经产生了畏难的情绪。面对学生的畏惧，教师应当采用一种“循序渐进”的教学方法，先通过简单的听力词句建立学生上听力课的自信心，再将语篇中的难点词汇语句预先“透漏”给他们，但不告诉他们这是哪篇文章的内容。另外，还可以在听力训练之前播放一些吐字清晰、简单易懂、舒缓柔和的音乐，这样做既可以舒缓学生紧张的神经，又可以缓解他们对汉语听力的畏惧心理。

3. 由于听力课强调的是听力技能训练，因此，学生常常是完全被动地接受所输入的东西。一堂 100 分钟的课，大部分时间用来被迫听些“外语”，有些还听不懂，学生本来已经老大不情愿的了，再加上很多情况下遇到的又是自己不感兴趣的话题，时间长了，学生自然而然就会产生厌倦情绪。对此，对外汉语教师应当尽可能的将学生的“被动听”转化成“主动听”。所谓“兴趣是最好的老师。”要想让学生主动去学习，首先当然得选用学生们感兴趣的话题（如果教材固定，遇到不尽如人意的话题时，教师可以另选可以包含练习句型的其它话题进行教学，也可以预先设置一些有悬念的问题让学生在听录音的过程中找到答案，或者干脆自己编教材）。同时，尽可能的让学生参与到教师所安排的教学活动中来。因为只有亲身参与，学生才会有积极主动的表现和反应。比如说本课的话题是旅游，教师就可以让学生在听录音之前先分组讨论有关旅游的一些景点、交通工具、自己旅游的经验等等，这样就可以使学生将已经学过的相关词汇从记忆系统中激活，达到“预热”的效果；同时，学生讨论中必然会碰到不会表达的词句，而这些词句很有可能就是本课将要学习的，那么这种讨论必然会激起他们对这些想用但不会用的词句产生迫切的求知欲望。学生有了求知欲，接下来的教学就会事半功倍了。

4. 为人师表”这个词说明了教师对学生的影响。一名优秀的教师具有“化腐朽为神奇”的能力，还能做到“润物细无声；而一名平庸的教师则会“误人子弟”。学生对老师的依赖程度或许会因为年龄的大小和个人性格的不同而有所不同，但是学生对老师的认可度必然会影响到学生对这门课的学习热情。一位学识渊博，个性鲜明、谈笑风生，教学犹如讲故事的教师想必一定会吸引很多学生。所以，如果教师能够充分展现学术修养和个人魅力（无论是令人敬畏也好，与学生打成一片也好），当然如果能在平时的点滴生活中表现出对学生的关心爱护，就能给学生学习这门课注入一股无穷的动力。所谓“爱屋及乌”，如果学生认可了教师，自然就会认真学习教师所教的课。这个“不成文的定律”我想做过学生的应该都有体会。

（二）对于影响学生听力的语言文化知识因素，应该分散在听时模仿和听后练习两个阶段，而不是集中在某一环节一起解决。此外，在这两个阶段，一定要适当补充一些听力材料（主要是真实语料，如在商店、车站、学校等的实地录音）。

1. 语音因素。汉语是有声调的语言，一个音节包括声母、韵母和声调三个部分。不同的声调、送气音和不送气音、轻声和儿化都有区别词义或语法功能的作用。很多学习者在语音阶段没有打好基础，在听的过程中甚至还没反应过来是哪个声调、到底是“b”还是“p”，卡壳在那里的时候，语音材料早已漏掉很多。对于学生出现的语音困难，教师可以引入“边听边模仿”的教学模式来解决。我们自己学外语时都有这样的经验，如果你的发音和语速能和听力磁带中的一样的话，听力也就不存在语音障碍了。因此，对于初级阶段的汉语学习者来说，让他们听了一段时间后立即进行边听边模仿会有助于提高他们的语感。

2. 词汇因素。对于听力课词汇的教学，学术界一直存在着争论：听力课词汇要不要讲？听前讲还是听后讲？毫无疑问，词汇对于第二语言习得和交际的成功起着至关重要的作用。因此，无论那种课型，词汇一定要讲解。只是词汇讲解的侧重点不同。因为听力词汇与阅读词汇不同，它是一种接受型词汇，是要求耳朵可以辨别和理解的词，所以听力词汇应当着重于近音词的讲解，如：失身和

失声；眼睛和眼镜等。而且，听力词汇应该着重讲解口语词汇而不是书面语。因为听力所练习的技能是要听懂别人“说”的话，既然是“说”出来的，自然是口语成分占绝大多数了（当然新闻听力除外）。而且听会了口语词汇也便于之后的说话练习使用。至于词汇是听前讲还是听后讲，那得看所学词汇的性质和在文中的作用了。对于普通词汇以及在听力文章中起重要作用的词汇一般放在听后讲解，这样有助于学生提高猜词的能力；而对于那些专业词汇以及涉及文化知识的词汇应该放在听前讲解，这样就能防止一些难点词汇影响学生把听力材料顺利听完。

3. 语法因素。语法来自活生生的语言，也就是说，不要太拘泥于语法。语言的最终功能在于交流，只要别人明白你的意思，你的交际目的实现了，那么你的语言也算过关了。所以，只要学生没有对某句话产生语法疑问，在听力课教学中尽量少讲语法知识。当然，一些最基本的语法规则还是要讲解的。

4. 文化因素。学生在学习一门外语时不可避免的会遇到目的语文化这道难关，而文化背景主要体现在词汇或语句上。怎样解决学生在听力中遇到的文化干扰因素呢？在我看来，一方面要求学生平时多积累一些相关的文化知识；另一方面，在听力课上，可以在听之前把文章中涉及文化的语句单独拿出来，放到教师预先设计的一个有利于理解该词或句的情景对话中去，让同学猜测大概意思。这样做，既减少了学生在正式听力练习时的盲目猜测，也有助于他们的深刻记忆。因为刚学过，马上在另一个对话中又听到了，学生会有一种欣喜感。

（三）课后布置听力作业的重要性。

目前的听力教学偏重于课堂，忽视课后的现象很严重。这样势必会造成课堂教学与课后练习的脱节。诚然，造成这种现象的原因可能是多种多样的，但比较明显的一点就是听力课具有不同于口语、阅读、写作等课程的特殊性，留什么样的作业，怎么样留作业是一个比较棘手的问题。由于听力教学自身的特点，书面形式的作业显然不够科学。那么我们可以给学生布置一些有声作业，如：教师先把学生分成若干小组，将预先录制好的对话录音磁带发给各个小组，让

他们回去以后听，听完之后把对话内容记下来，然后相互之间帮助查漏补缺，最后把记录下的对话拿到下堂课上进行表演；或者也可以让学生充当“记者”外出对除任课教师以外的人（为什么要强调让学生采访除任课教师以外的中国人呢？因为有这样的一种情况：教师讲的汉语学生听得懂，学生讲的汉语教师也听得懂。学生自以为说的听的都可以了，但一走出课堂情况就远非如此。“外人”讲的汉语有很多听不懂，自己讲的“外人”也听不懂。）进行录音采访，采访的要求是要使用用本节课中所学到的词汇句型若干个，然后把录音磁带带回课堂与同学进行交流讨论并让老师给予点评。这种做法不仅可以节省教师搜集真实预料的时间，也能给学生学以致用、学以致用的课外语言实践机会，可谓一举两得。对某一个学生来说，完成有声作业不仅锻炼了其口语表达能力及听的能力，而且因为把他的作业作为听力素材在课堂上使用，就会为其他同学提供练习听力的机会。这样一来，同学之间就形成了一个相互影响、相互作用的行为链。也就是说，每个学生都是这个链上的一环，他自己不仅仅要积极参与练习，而且他的练习结果还将成为别人练习的前提。

三、小结

综上所述，对外汉语听力课的教学在强调听力技能训练的同时，更应该注意利用其他手段来提高听力教学的效率。在分析了解了影响学生听力的各种因素后，应寻找各种教学策略来分别克服。除了认真备好课堂听力教学课外，更要精心设计学生的课后练习以巩固学生课堂所学。此外，关注学生学习的语言知识困难的同时，也应关注学生的心理情感。当然，本文所提出的听力课教学对策未必“放之四海皆管用”，要真正上好对外汉语听力课，更多的还是需要教师全身心地投入教学实践，不断尝试创新以寻求最合理的听力课教学方法。

参考文献:

- 浮根成。1997。有声作业与听力教学 [J]。语言教学与研究 第3 期。
- 高霞。2003。图式理论与第二语言听力教学 [J]。楚雄师范学院学报。
- 韩冠男。2004。浅析对外汉语教学中的听力训练[J]。潍坊学院学报年。
- 黄薇。2006。认知与元认知策略在对外汉语听力教学中的应用 [J]。红河学院学报。
- 李红印。2000。汉语听力教学新论 [J]。南京大学学报（社会科学版）第 5 期。
- 刘 颖。2006。对外汉语听力教学探 [J]。和田师范专科学校学报（汉文综合版）第 3 期。
- 吕必松。1995。对外汉语教学概论（讲义）（续十三）[J]。世界汉语教学 第 3 期。
- 马伟阳。2004。对外汉语听力能力培养初探 [J]。焦作大学学报 第 2 期。

การเรียนการสอนวิชาการฟังภาษาจีนกลาง สำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติ

ต้นฉบับภาษาจีน เจิน เจียน

แปลและเรียบเรียง จตุวิทย์ แก้วสุวรรณ¹

บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมา การเรียนการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติล้วนอาศัยวิธีการสอนแบบผสมผสาน เหตุผลที่ชัดเจนคือ การใช้ภาษานั้นโดยทั่วไปจะอาศัยทักษะทางภาษา 2 ด้านขึ้นไป ซึ่งหากพิจารณาแล้วก็จะเกี่ยวข้องกับทักษะการสอนแบบมีปฏิสัมพันธ์และทักษะด้านการพูดเป็นสำคัญ ซึ่งผู้เรียนเองมักจะเริ่มต้นด้วยทักษะย่อยในการเรียนภาษาออกเป็น 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ทำให้ผู้สอนเองนำตรรกะเหล่านี้มาเป็นหลักในการออกแบบการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ หลี่วี่ปี้ซิง ที่ว่า “ใช้วิธีการแตกต่างกันในการฝึกฝนแต่ละทักษะความรู้ สำหรับการเรียนภาษานั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกันกับปกติแล้วคนเรากินอาหารต้องใช้ปาก เดินก็ต้องใช้เท้า” แม้ว่าในปัจจุบันการแบ่งทักษะต่างกันในการเรียนรู้ภาษาที่สองนั้นก็จะเป็นวิธีการหลักที่ใช้กันโดยทั่วไป แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะไม่มีความจำเป็นหรือ ในความเป็นจริงแล้ว การเป็นผู้สอนภาษาที่สองไม่ควรและไม่สามารถแบ่งแยกทักษะต่างๆ ออกจากกันโดยสิ้นเชิง แล้วค่อยให้เด็กนำทักษะต่างๆ มารวมกันเอง ด้วยเหตุนี้จึงควรเน้นย้ำ ความจำเป็นพื้นฐานในการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติว่า ควรจะผสมผสานทักษะต่างๆ ในการเรียนการสอนเพื่อให้พวกเขามีการพัฒนาทักษะต่างๆ ควบคู่กันไป การฟังเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานของการเรียนภาษาทักษะอีกด้านที่ควรนำมาใช้เป็นตัวช่วยในการพัฒนา คือ การพูด เมื่อกล่าวถึงการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติแล้ว วิชาการฟังจะเป็นวิชาที่ผู้เรียนเห็นพ้องต้องกันว่ายาก

¹ อาจารย์สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เป็นวิชาที่ผู้เรียนบ่นมากที่สุด บทความฉบับนี้ได้นำเอาทฤษฎีต่างๆ ที่อาจารย์ด้านการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติได้เสนอไว้มาผนวกกับประสบการณ์ของผู้เขียนเองที่ผ่านการเรียนภาษาต่างประเทศมาวิเคราะห์หว่าปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาการฟังสำหรับชาวต่างชาติ

เนื้อหาบทความ

เมื่อกล่าวถึงผู้สอน โดยทั่วไปการสอนภาษาจะมีอยู่ 5 ขั้นตอนหลักคือ การเรียนการสอนโดยแบ่งกลุ่ม การทบทวนเนื้อหาเก่า การเรียนรู้เนื้อหาใหม่ เพิ่มข้อมูลเพื่อความเข้าใจ และการบ้านนอกเหนือจากบทเรียน แต่ถ้ามองถึงบทเรียนเฉพาะด้าน การเรียนการสอนวิชาการฟังก็จะมีวิธีการเรียนที่พิเศษอื่นๆ เข้ามาประกอบ ข้าพเจ้าคิดว่าวิชาการฟังควรมี 4 ขั้นตอนดังนี้ คือ การเตรียมความพร้อม การฝึกฟัง แบบทำสอบหลังฟังและการบ้าน

หากต้องการจะเรียนวิชาการฟังให้ได้ดี จะต้องคิดก่อนว่าปัจจัยใดมีผลกระทบต่อ การฟัง ซึ่งเมื่อประมวลแล้วก็จะมียุสองด้านหลักคือ ปัจจัยด้านสมาธิของผู้เรียนและปัจจัยด้านความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรม สมานันท์บ่งถึงว่า ผู้เรียนคนนั้นมีความตั้งใจต่อการฟังเพียงใด ความรู้สึกว่าตนฟังไม่ออก ความรู้สึกเบื่อหน่าย และอคติต่อผู้สอน (หมายรวมถึงความชอบหรือไม่ชอบ ความเคารพหรือไม่เคารพ) ส่วนปัจจัยด้านความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมนั้นนับรวมไปถึง การคุ้นเคยต่อสำเนียงเสียง คำศัพท์ ไวยากรณ์ และประเพณีวัฒนธรรม

(1) ปัจจัยด้านจิตใจที่มีผลกระทบต่อ การฟังของผู้เรียน จะต้องพยายามแก้ปัญหาในขั้นของการเตรียมความพร้อมก่อนเรียน

1. ผู้เรียนบางคนมีความเข้าใจวิชาการฟังคลาดเคลื่อน พวกเขาเข้าใจว่าวิชานี้เหมือนกับวิชาการอ่านเพื่อจับใจความ การฟังเป็นเพียงวิชาเสริมเท่านั้น สิ่งที่เราเรียกกันว่า “เสียงมาตรฐาน” นั้น หากฟังในชีวิตจริงได้ยาก ไม่สามารถนำมาใช้ได้จริง เมื่อผู้เรียนมีท่าทีแบบนี้ ช่วงเริ่มเรียน ผู้สอนควรบอกให้ผู้เรียนทราบเกี่ยวกับลักษณะรายวิชาและการฝึกฝนต่างๆ ที่จะสามารถพัฒนาทักษะการฟังให้กับผู้เรียน และชี้แจงต่อไปว่าการเรียนภาษาที่สองนั้นต้องแก้ปัญหาว่าผู้เรียนสามารถฟังเข้าใจหรือไม่ โดยผู้เรียนต้องฟัง

จนเข้าใจเนื้อเรื่องโดยสังเขปให้ได้และเพิ่มความเข้าใจในรายละเอียดของเนื้อเรื่อง แบบนี้จึงอาจจะเรียกได้ว่าผู้เรียนจะมีความสามารถในการนำไปใช้ได้หรือเรียกว่าการมีปฏิสัมพันธ์ ผู้เรียนจำนวนไม่น้อยจึงได้นำวิธีการนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การฟังเพลงภาษาต่างประเทศ ใช้วิธีฟังซ้ำไปซ้ำมา ในที่สุดก็จะสามารถร้องเพลงได้โดยอัตโนมัติ นอกจากผู้สอนมีวิธีการที่ดีแล้ว เอกสารประกอบการเรียนการสอนในวิชาการฟังควรมีปริมาณที่มากเพียงพอเพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพการฟัง และยังดีต่อทักษะด้านการพูด เมื่อผู้เรียนเข้าใจเหตุผลเหล่านี้แล้ว ผู้เรียนก็จะให้ความสำคัญกับวิชาการฟังโดยอัตโนมัติ

2. วิธีการฟังที่ใช้กันจนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติคือ การเปิดเทปบันทึกเสียง ผู้เรียนจะขาดความสนใจ ซึ่งสื่การฟังจากคนพูดจริงๆ ไม่ได้ และอีกปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาการไม่รู้คำศัพท์ ทำให้ผู้เรียนไม่อยากจะเรียนเพราะรู้สึกว่ายาก เมื่อประสบปัญหาความรู้สึกของผู้เรียนแบบนี้ ผู้สอนควรใช้วิธีการสอนที่เรียกว่า “step by step” โดยให้ผู้เรียนฟังประโยคที่ง่ายๆ เพื่อเพิ่มความมั่นใจ ต่อมาก็นำคำศัพท์ในระดับยากขึ้นมาสอนให้ผู้เรียนได้รู้ก่อนฟังจริง แต่ไม่บอกว่ายู่ในบทความเรื่องใด และอีกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยผู้เรียนได้คือการเปิดเทปให้เสียงมีความชัดเจน ฟังเข้าใจง่าย มีดนตรีประกอบที่เหมาะสม แบบนี้จะทำให้ผู้ฟังลดความตึงเครียดในขณะที่ฟังลงได้ และยังสามารถลดความรู้สึกกลัวต่อวิชาการฟังภาษาจีนได้อีกด้วย

3. ด้วยวิชาการฟังนั้นต้องอาศัยการฝึกฝนเพื่อพัฒนาศักยภาพ ซึ่งส่วนมากผู้เรียนต้องเป็นฝ่ายรับสาร ในชั้นเรียน 100 นาที ส่วนมาผู้เรียนจะถูกบังคับให้ฟัง “ภาษาต่างประเทศ” ซึ่งแน่นอนว่าต้องมีส่วนที่ฟังไม่เข้าใจ สิ่งที่น่าจะแน่นอนว่าผู้เรียนไม่ฟังประสงค์ ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าต้องฟังเรื่องที่ตนไม่สนใจ และต้องฟังเป็นเวลานาน เป็นธรรมดาที่จะรู้สึกเบื่อหน่าย จากเหตุการณ์เช่นนี้ เป็นไปได้ว่าการสอนภาษาสำหรับชาวต่างชาติ ต้องพยายามเปลี่ยนผู้เรียนจากที่เป็น “ผู้รับสาร” มาเป็น “ผู้แสวงหาข้อมูล” หรืออาจพูดได้อีกอย่างว่า “ความสนใจเป็นครูที่ดีที่สุด” เมื่อผู้สอนอยากให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง ก่อนอื่นต้องเลือกหัวข้อที่ผู้เรียนมีความสนใจเป็นหลัก (ถ้าแบบเรียนได้ถูกกำหนดไว้แล้ว แต่เป็นสิ่งที่ผู้เรียนไม่ต้องการ ผู้สอนสามารถ

เลือกเนื้อหาอื่นๆ มาประกอบการสอน หรือเลือกหัวข้อที่อยู่ในความทรงจำของคนทั่วไป แล้วให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด หรือไม่อย่างนั้นก็ยังมีอีกวิธีคือ ผู้สอนต้องออกแบบการเรียนการสอนด้วยตัวเอง) นอกจากนี้ยังควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เพราะถ้าพวกเขาได้มีส่วนร่วมแล้ว ผู้เรียนก็จะมีลักษณะการแสดงออกและผลลัพธ์ในเชิงบวก เช่น หัวข้อเรื่องการท่องเที่ยว ผู้สอนสามารถจัดให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มและพูดคุยกันถึงเรื่องการท่องเที่ยว การคมนาคม ประสบการณ์การท่องเที่ยวของแต่ละคน แล้วค่อยให้ฟังเทปบันทึกเสียง แบบนี้ผู้เรียนจะได้ทบทวนคำศัพท์เกี่ยวข้องกับที่ตนเคยเรียนผ่านมาและประมวลก่อนทำแบบฝึกหัดจริง แบบนี้จึงจะถือว่าบรรลุผลถึง “การเตรียมความพร้อมก่อนการฟัง” โดยขณะที่ผู้เรียนกำลังเล่าให้เพื่อนในกลุ่มฟังหากมีคำศัพท์ที่เขาไม่ทราบ ซึ่งศัพท์หรือประโยคนั้นอาจมีในบทเรียนที่กำลังจะเรียน ก็จะทำให้ผู้เรียนเองเกิดความอยากรู้ ผู้สอนก็มีหน้าที่เติมเต็มในส่วนนี้ให้กับผู้เรียน

4. “แม่พิมพ์” คำนี้อธิบายถึงบทบาทระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอนที่โดดเด่นมักมีความสามารถที่จะ “เปลี่ยนสิ่งสุฟงให้เป็นสิ่งล้ำค่า” หรือสามารถทำได้ถึง “เจียรไนเพชรให้ทอประกายโดยไร้เสียง” แต่ผู้สอนที่ปล่อยปละละเลยผู้เรียนนั้นก็จะมีลักษณะ “ทำให้ลูกศิษย์เสียอนาคต” ผู้เรียนมีลักษณะการพึ่งพาครูทั้งนี้ก็ด้วยเหตุของความอาวุโส และบุคลิกที่แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตามระดับการยอมรับของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอนนั้นมีผลต่อความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ผู้สอนที่มีความรู้กว้างขวาง อุปนิสัยเปิดเผย คุยกสนุก ทำการเรียนการสอนให้เป็นเหมือนการเล่านิทาน เหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่ดึงดูดนักเรียนได้มากมาย ดังนั้นผู้สอนควรพัฒนาเทคนิคและเสน่ห์ในการสอน (ไม่ว่าจะทำให้ศิษย์เคารพหรือเกรงขามก็ดี หรือว่าจะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับผู้เรียนก็ดี) แต่แน่นอนหากผู้สอนมีความรักและเอาใจใส่ผู้เรียนตลอดเวลา ก็จะสามารถทำให้ผู้เรียนในรายวิชานั้นๆ เรียนรู้ด้วยกำลังขับเคลื่อนที่ไร้ขีดจำกัด มีคำกล่าวว่า “รักเขาและรักคนของเขาด้วย” นั่นคือหากผู้เรียนยอมรับในตัวผู้สอน เป็นธรรมดาที่จะยอมรับสิ่งที่ผู้สอนถ่ายทอดด้วย ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าหากใครที่เคยเป็นผู้เรียนจะต้องเข้าใจและซาบซึ้งกับคำที่ว่า “กฎที่ไม่ต้องบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร”

(2) ปัจจัยด้านความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการฟังของผู้เรียน จะอยู่ในขั้นของการฝึกฟังและการทำแบบฝึกหัด ซึ่งปัญหาประเด็นนี้ไม่สามารถแก้ไขได้ในขั้นตอนเดียว นอกจากนี้ยังต้องมีเอกสารประกอบที่เหมาะสม (เน้นข้อมูลจริง เช่น ภาษาที่ใช้ในร้านอาหาร สถานีรถไฟ โรงเรียน และมีการบันทึกเสียงจากสถานที่จริง)

1. ปัจจัยด้านเสียง ภาษาจีนเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ โดย 1 พยางค์จะมี 3 องค์ประกอบคือ พยัญชนะต้น สระ (สระ+ ตัวสะกด) และวรรณยุกต์ ฉะนั้นหากวรรณยุกต์แตกต่างกัน พ้นลมหรือไม่พ่นลม เสียงเบาหรือเสียงกระดกกลืน (เออร์ฮว่า) ล้วนมีความแตกต่างกันทั้งในส่วนของความหมายและไวยากรณ์ มีผู้เรียนมากมายที่ความรู้พื้นฐานด้านเสียงไม่ดีพอ ในขณะที่ฟังจะไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นวรรณยุกต์เสียงใด หรือเป็นพยัญชนะต้น “b” หรือ “p” และเมื่อเกิดการลั้งเล แต่เทปกลับเดินไปเรื่อยๆ ทำให้ผู้ฟังเองฟังไม่ทันและมีผลกระทบต่อการเรียนในที่สุด สำหรับผู้เรียนที่มีปัญหาเรื่องเสียง ผู้สอนสามารถชักจูงให้ผู้เรียน “ฟังไปเลียนแบบไป” เพื่อแก้ปัญหาในจุดนี้ พวกเราเองที่เรียนภาษาต่างประเทศล้วนมีปัญหาเช่นนี้ แต่ถ้าออกเสียงและฟังจังหวะการพูดในเทปบันทึกเสียงได้อย่างแม่นยำแล้ว การฟังก็จะมีปัญหาอีก ด้านเหตุนี้สำหรับผู้เริ่มเรียนภาษาจีน ควรต้องให้ฟังข้อความสั้นๆ และให้พูดตามในทันที เพื่อเพิ่มทักษะการรับรู้ทางภาษา

2. ปัจจัยด้านคำศัพท์ สำหรับการสอนคำศัพท์ในวิชาการฟัง ในวงวิชาการเอง ก็ยังคงโต้เถียงกันว่า คำศัพท์ในวิชาการฟังควรสอนหรือไม่ สอนก่อนฟังหรือหลังฟังตอบโดยไม่ต้องสงสัยว่า สำหรับผู้เรียนภาษาต่างประเทศนั้นคำศัพท์มีบทบาทสำคัญมาก ความสำเร็จในการติดต่อสื่อสาร ด้วยเหตุนี้ไม่ว่ากระบวนวิชาใดก็ตาม คำศัพท์นั้นก็ยังมีความจำเป็นในการเรียนการสอน กล่าวคือ ก่อนอื่นควรชี้แจงความแตกต่างของคำศัพท์ เพราะศัพท์การฟังกับศัพท์การอ่านนั้นมีความแตกต่างกัน เหล่านี้คือศัพท์ตามรูปแบบทักษะนั่นเอง เช่น ในการฟัง หากโสตของเราสามารถแยกแยะและเข้าใจในคำศัพท์ จะไม่เกิดปัญหาขึ้น เพราะประเด็นหลักของการฟังคือการแยกแยะเสียงที่คล้ายคลึงกัน เช่น 失身 (shīshēn) กับ 失声 (shīshēng) หรือคำว่า 眼睛 (yǎnjīng) กับ 眼镜 (yǎnjìng) เป็นต้น นอกจากนี้คำศัพท์ในวิชาการฟัง จะ

เน้นภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน เพราะการพัฒนาความสามารถในด้านการฟังนั้น จุดประสงค์ก็เพื่อเข้าใจในสิ่งที่คนอื่นพูด นอกเสียจากภาษาที่ได้จากการฟังข่าว และเมื่อ ฟังเข้าใจภาษาพูดแล้วต่อไปก็จะง่ายต่อการฝึกพูด ส่วนที่ว่าควรจะเรียนศัพท์ใหม่ก่อน หรือหลังฟังนั้น ต้องมองถึงหน้าที่ของคำศัพท์หรือบทบาทของคำศัพท์ในบทความ สำหรับคำศัพท์ทั่วไปหรือคำศัพท์ที่ไม่ค่อยสำคัญในบทความ ควรฟังก่อนแล้วค่อยเรียน ศัพท์ แบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการเดาความหมายจากบริบท แต่ถ้าเป็นศัพท์ เฉพาะด้านหรือเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ควรอธิบายความหมายของศัพท์ก่อนฟัง แบบนี้ จะช่วยให้การฟังของผู้เรียนราบรื่นไม่ติดขัด

3. ปัจจัยด้านไวยากรณ์ ปัจจัยนี้เป็นส่วนที่มีชีวิต พูดอีกอย่างคือมีการ เปลี่ยนแปลงยืดหยุ่นตลอดเวลา ดังนั้นจึงอย่าไปคุมเข้มหรือตีกรอบให้กับไวยากรณ์ เพราะจุดประสงค์ของภาษาคือการสื่อสาร หากผู้ฟังเข้าใจความหมายของผู้พูดแล้ว เป้าหมายในการปฏิสัมพันธ์ก็บรรลุผลและถือว่าคุณสอบผ่านวิชาการใช้ภาษา ดังนั้นขอ เพียงผู้เรียนไม่เกิดความสงสัยทางไวยากรณ์ วิชาการฟังก็จะพูดถึงเรื่องไวยากรณ์ให้น้อย ที่สุด แต่แน่นอนว่าตัวไวยากรณ์พื้นฐานก็ยังคงต้องมีการอธิบายประกอบเพื่อความเข้าใจ มากยิ่งขึ้น

4. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม เมื่อผู้เรียนศึกษาภาษาต่างประเทศ หลีกเลียงไม่ได้ที่ จะต้องพบกับปัญหาด้านวัฒนธรรมในภาษานั้นๆ ซึ่งวัฒนธรรมเองก็จะสะท้อนออกมาใน รูปของคำศัพท์ เราจะแก้ปัญหาในส่วนนี้ได้อย่างไร สำหรับข้าพเจ้า ด้านหนึ่งคงต้องเป็น หน้าที่ของผู้เรียนเองที่จะต้องขวนขวายหาความรู้ทางวัฒนธรรม อีกด้านหนึ่งคือการ เรียนรู้ในชั้นเรียน เช่น วิชาการฟัง ก่อนทำแบบฝึกหัด ผู้สอนก็ควรนำบทความหรือ ความรู้ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องมาสอนก่อน เพื่อแก้ปัญหาเรื่องศัพท์และเปิดโลกทัศน์ ให้ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเดาภาพหรือความหมายกว้างๆ ได้ ทำแบบนี้จะช่วยให้ไม่ เกิดปัญหาการจับต้นชนปลายไม่ถูกในขณะฟัง ทั้งยังช่วยเพิ่มการจดจำให้กับผู้เรียน เพราะเป็นสิ่งที่ตนเพิ่งเรียนผ่านมาและยังได้ยินในบทสนทนาซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ ผู้เรียนฟังได้อย่างเข้าใจและราบรื่นมากยิ่งขึ้น เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกกับการ เรียนเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง

(3) ความสำคัญของแบบฝึกหัดหรือการบ้านนอกห้องเรียน

ปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาจีนมักจะเน้นการเรียนในห้องเรียน มองข้ามการฝึกฝนนอกห้องเรียน เหล่านี้อาจก่อให้เกิดการขาดช่วงของการเรียนรู้จริงๆ แล้วมีหลายสาเหตุที่ทำให้เกิดสภาพการณ์แบบนี้ แต่ที่เห็นอย่างชัดเจนคือ วิชาการฟังมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากวิชาการพูด การอ่าน และการเขียน เช่น จะให้การบ้านอย่างไรแก่ผู้เรียน และการบ้านอย่างไรถึงจะดีกับผู้เรียน ด้วยลักษณะเด่นของวิชาการฟังเอง การบ้านในหนังสือมันยังไม่เพียงพอ ถ้าอย่างนี้เราจะออกแบบการบ้านในรูปแบบการบันทึกเสียงได้อย่างไร เช่น ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียน แล้วนำเทปบทเรียนส่งให้ผู้เรียนกลับไปฝึกฟังและคัดลอกบทสนทนา หลังจากนั้นแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่มเพื่อหาจุดบกพร่องของแต่ละกลุ่ม แล้วสุดท้ายก็นำบทสนทนามาจำลองเหตุการณ์และแสดงให้เพื่อนดู หรืออีกวิธีการหนึ่งคือ ให้ผู้เรียนสมมติบทบาทเป็น “นักข่าว” แล้วออกภาคสนามไปสัมภาษณ์ประชาชนภายนอก (เน้นว่าต้องเป็นคนจีนคนอื่นนอกเหนือจากครูผู้สอน เหตุที่ต้องทำแบบนี้ก็เพราะ ผู้เรียนฟังผู้สอนเข้าใจ และผู้สอนเองก็ฟังเข้าใจ ผู้เรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามันสามารถพูดฟังเข้าใจแล้ว แต่เมื่อออกไปพูดกับคนอื่นเหตุการณ์กลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น ภาษาจีนที่ “คนนอก” ฟุดนั้น มีมากที่ผู้เรียนฟังไม่เข้าใจ และสิ่งที่ตนเองพูด “คนนอก” เองก็ฟังไม่เข้าใจเช่นกัน) การบันทึกเสียงบทสัมภาษณ์ควรต้องพยายามใช้เนื้อหาที่ตนเรียนในรายวิชาในรูปแบบต่างๆ ให้มากที่สุด แล้วนำเทปบันทึกเสียงกลับเข้ามาเปิดให้เพื่อนร่วมห้องฟังและอภิปราย หลังจากนั้นให้ผู้สอนแสดงความคิดเห็น วิธีการนี้ไม่เพียงประหยัดเวลาของผู้สอนจะต้องหาบทเรียนจากสถานการณ์จริง และยังให้โอกาสผู้เรียนได้ออกไปฝึกหัดในสถานการณ์จริง พูดได้ว่า “ยิ่งป็นนัดเดียวได้นกสองตัว” สำหรับตัวผู้เรียนแล้วการทำการบ้านในลักษณะนี้จะช่วยพัฒนาทั้งทางด้านการพูดและการฟัง และเมื่อนำการบ้านมาเป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอน จะมีส่วนช่วยให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนมีโอกาสได้ฝึกฟังมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็จะมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนเองอีกด้วย สามารถพูดได้ว่า ผู้เรียนทุกคนเป็นเหมือนห่วงเล็กๆ ที่ร้อยเรียงกันเป็นสร้อยหนึ่งเส้น การฝึกฝนเชิงรุกของผู้เรียนไม่

เพียงจะพัฒนาตัวของเขาเอง ผลการทำแบบฝึกหัดของเขายังเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน
ผู้อื่นที่ต้องการประสบความสำเร็จด้านการฟังเช่นกัน

บทสรุป

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ในขณะนี้การเรียนการสอนวิชาการฟังสำหรับ
นักศึกษาชาวต่างชาติต้องเน้นเทคนิคการสอนและการฝึกฝนเพื่อพัฒนาการเรียนการ
สอนให้มีประสิทธิภาพ ในขณะที่การวิเคราะห์ปัจจัยการฟังนั้นต้องหาแนวทางในการ
แก้ปัญหาที่เกิดข้อบกพร่องในปัจจัยต่างๆ เพราะนอกจากการเตรียมสอนที่ดีแล้ว ยังต้อง
ตระเตรียมแบบฝึกหัดนอกห้องเรียนให้แก่ผู้เรียน แน่นนอนว่า แนวทางที่บทความฉบับนี้ได้
เสนอเกี่ยวกับคำอธิบายรายวิชานั้น อาจเป็นการ “ครอบจักรวาล” เพราะการที่จะจัดการ
เรียนการสอนวิชานี้ให้ได้ผลดีนั้น ผู้สอนต้องทุ่มเทกำลังกายกำลังใจในการสอนอย่าง
สม่ำเสมอ และค้นหาวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่เพื่อประยุกต์ให้เหมาะสมกับผู้เรียน
ในระดับต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

